

UTDRAG AV FOREDRAG I BODØ ARBEIDERPARTI LØRDAG 12. MARS 1977

Da gjenreisningsarbeidene etter den annen verdenskrig begynte å nærme seg fullføringen omkring 1950 ble de grunnleggende økonomiske problemene i Nord-Norge på ny avslørt. Den hektiske gjenreisningsvirksomheten hadde i noen år holdt de reelle problemene skjult. Videre viste det seg at disse problemene ikke bare gjaldt gjenreisningsstrøkene, men at vi fant fellestrekk i forholdene stort sett gjennom alle de tre nord-norske fylkene.

Næringsgrunnlaget var for ensidig basert på primær-

- 2 -

næringene. Samtidig ble vi klar over at mangelfulle kommunikasjoner, dårlige utdanningsmuligheter, svakt utbygde sosiale tjenester og svak økonomi i de kommunale forvaltninger bidro til å holde forholdene nede.

I det første utbyggingsprogrammet for Nord-Norge som ble lagt fram i 1952 ble disse forholdene for første gang lagt fram i en samlet problemstilling.

Det ble slått fast at en varig løsning på problemet med de lavere inntekter i Nord-Norge ikke kunne løses ved overføringer og støtteordninger alene. Slike ordninger, supplert med andre økonomisk-politiske tiltak måtte brukes i første rekke for å forandre de underliggende forhold.

Det var vanskelig å drive utbyggingspolitikk i Nord-Norge, og det er fortsatt en vanskelig oppgave. Det ensidige næringsgrunnlaget, det harde klimaet, den vanskelige topografien og de svære avstandene er ulemper i en økonomisk utvikling.

Det første utbyggingsprogrammet fra 1952 som Regjeringen Gerhardsen la fram var det banebrytende tiltaket. Senere har utbyggingsprogrammet blitt justert og endret etter hvert som erfaringene er vunnet og etter hvert som våre muligheter til å løse ugjorte oppgaver har vokst. Under den første Regjeringen Bratteli ble det utført et nytt arbeid for å stake opp en ny fase i utbyggingsprogrammet for Nord-Norge.

Regjeringen la i går fram for Stortinget en ny stortingsmelding om gjennomføringen av utbyggingsprogrammet for

Nord-Norge. Hovedinnholdet i denne er at nye viktige resultater i distriktsutbyggingen i denne landsdelen er oppnådd.

Det enkleste kjennetegn på dette er at det ikke har foregått noen nettoforskyvning av befolkningen fra Nord-Norge mot resten av landet til og med 1976. Sysselsettingen i industrien har økt årlig med nesten 4 % i årene etter 1970, mens industri-sysselsettingen i resten av landet har gått litt ned. Både innen utdanningsvesenet, samferdselen, helsestell og andre grunnlagsinvesteringer har det fortsatt foregått en sterk utvikling i Nord-Norge i de senere årene. Det er også mange oppmuntrende trekk til en noe større allsidighet i produksjonslivet.

Det trengs ikke store rapporter og bindsterk statistikk for å peke på resultater av den forserte utbyggingspolitikk i Nord-Norge. De økonomiske ulikheter mellom Nord-Norge og de andre landsdelene er sterkt redusert. Noe av dette skyldes at vi nå over de offentlige budsjetter overfører større midler til Nord-Norge enn tidligere. Men mye skyldes også at vi har lyktes i å skape en merkbar utvidelse av næringsvirksomheten i landsdelen.

Det har foregått betydelige flyttinger av befolkningen i Nord-Norge. I de senere år har vi kunnet glede oss over at flyttingen fra landsdelen til de sørlige deler av landet er i ferd med å stoppe opp, og i årene 1972-74 hadde vi for første gang en netto innflytting til Nord-Norge. Innen Nord-Norge har vi også hatt omflyttinger. Det har foregått en bevegelse av folk fra den spredte ensomme bosetting til tett-

stedene og byene. Dette har skapt grunnlaget for å nå fram til folk med samfunnets tjenester på en bedre måte enn tidligere. Helsetjenester, utdanningsvesenet og den kommunale standard er hevet. Mest har kanskje utbyggingen av samferdselen betydd. Med etableringen av stamflyruten i begynnelsen av 1960-årene, og med den senere utbygging av kortbaneflyplassene kan man i dag fra alle sentra av noen størrelsesmessig betydning i Nord-Norge nå fram til alle andre deler av landet samme dag. Forbindelsen innen de nordnorske fylkene og innen landsdelen under ett er også forandret. Reisetiden er kortet inn fra dager til timer. Utbyggingen av ferjer, veier og bruer har også bidratt til å forandre livet i Nord-Norge. Antall veiløse bygder går ned fra år til år. Store øygrupper gjøres landfaste. I løpet av ett års tid vil hele Vesterålen være landfast.

Når det gjelder næringsgrunnlaget er Nord-Norge fremdeles i stor utstrekning avhengig av fisket. Gruvevirksomhet og industrivirksomhet på grunnlag av den er også fortsatt viktige industrielle innslag i landsdelen. Men i tillegg til dette finner vi nå at næringsgrunnlaget vokser i bredden. Nord-Norge er i ferd med å få industribedrifter av ulik størrelse og i bransjer som ikke er tradisjonelle i Nord-Norge, men som er typiske for de mer industrialiserte deler av landet. Også her er det i stor monn de distriktpolitiske tiltak som har gjort utslaget, i første rekke Distriktenes utbyggingsfond som er det viktigste virkemiddel vi har i distriktsutbyggingspolitikken.

Hvis vi skal kunne bevare og bygge ut det norske velferdssamfunnet er dette betinget av det økonomiske grunnlaget.

Den norske økonomien kan på enkelte områder beskyttes mot konkurranse fra utlandet. Jordbruket er det viktigste eksemplet på det. Men i hovedregel arbeider vi i en åpen internasjonal økonomi, hvor vi må hevde oss i konkurransen med verdens øvrige ledende industrinasjoner. Hvis vi blir liggende etter i denne konkurransen, må vi gi avkall på noe av det velferdsnivå vi har nådd. Nord-Norges framtid er derfor på samme måte som hele landets framtid avhengig av at vi makter å innrette vårt produksjonssystem slik at man både i utlandet og i vårt eget land finner at de norske varer og tjenester er konkurransedyktige både når det gjelder priser og kvaliteter. Det er ingen erstatning for god faglig yrkesinnsats i vårt produksjonsliv når det gjelder å støtte opp under vår levestandard.

Det vil fortsatt være et grunnleggende trekk i Arbeiderpartiets politikk at myndighetene med de virkemidler de rår over legger grunnlaget for en allsidig utvikling i Nord-Norge. Det er fortsatt sterkere behov i Nord-Norge enn i resten av landet for utbygging av veier, utdanning og andre samfunnsytelser. Det vil også være et sterkere behov for offentlig medvirkning til de grunnlagsinvesteringer som trengs til direkte utbygging av næringslivet. Regjeringen har sett det som nødvendig å styrke de distriktpolitiske virkemidlene. Vi har fått loven om etableringskontroll. Vi har videre økt transportstøtten.

Regjeringen ønsker i nær kontakt med det ekspanderende norske næringslivet å nytte midler slik at bedrifter og virk-

somhet blir bygd i Nord-Norge. Statsbedriftene bør ha en spesiell oppgave her.

Regjeringen ser videre nødvendig støtte til grunnnæringen som viktig for Nord-Norge. Den nye jordbruksavtalen er bl.a. innrettet på dette.

Mange av de tiltak for å styrke utviklingen i Nord-Norge som jeg her har omtalt, knytter seg til grunnlagsinvesteringer i vid forstand. Myndighetenes oppgave må først og fremst bestå i å legge forholdene så godt til rette som mulig for å redusere de ekstra kostnader eller andre ulemper som det ofte er forbundet med å etablere og drive økonomisk virksomhet i Nord-Norge.

Men, det er fra Regjeringens og Stortingets side også i hele tiden fra det første utbyggingsprogram for

Nord-Norge i begynnelsen av 50-årene lagt vekt på direkte investeringer i nøkkelbedrifter som har kunnet tjene som hjørnesteiner i det økonomiske liv i mange av Nord-Norges distrikter og tettsteder.

Vi har god grunn til å trekke fram den utbyggingspolitikk for Nord-Norge som i første rekke Arbeiderpartiet har stått for i det meste av etterkrigstiden. Dette har vært et planmessig, langsiktig og storstilt tiltak for å påvirke den dyptgående ulikheten i økonomiske kår som gjennom all historisk tid har vært mellom Nord-Norge og resten av landet.

Likevel, det er også nødvendig å understreke at selv med den beste innsikt fra Regjeringens side, og den sterkeste politiske vilje til å føre en slik ekspansiv

Nord-Norge-politikk, er ikke utviklingen av Nord-Norge noe som de sentrale statsmyndighetene alene kan ha ansvaret for.

Med en omskriving av det gamle sosialistiske slagord kan man si at utviklingen av Nord-Norge må være den nord-norske befolkningens eget verk. Det er i første rekke gjennom den innsats i det økonomiske og politiske liv som befolkningen i landsdelen selv yter, at vi finner nøkkelen til den varige vekst i velferden i de nord-norske fylkene. De sentrale myndighetenes ansvar vil i hovedsak bestå i å legge forholdene slik til rette at lokale bedrifter, enkeltpersoner, fylker, kommuner og andre sammenslutninger kan bringe liv til alle de enkelt-tiltak som trengs til landsdelens arbeidsliv og økonomiske liv.

Av mange grunner er det naturlig at det knytter seg spesiell interesse til muligheter for oljeutvinning utenfor Nord-Norge.

Stortinget sluttet seg torsdag til Regjeringens opplegg for å starte prøveboring i 1978 under forutsetning av at de tilstrekkelige sikkerhets- og vernetiltak er satt i verk.

Når Regjeringen nå ønsker å prioritere borings-start i Nord-Norge foran Møre - Trøndelag, er det fordi Nord-Norge først skal være sikret delaktighet i den teknologiske utvikling og næringsvirksomhet som følger med boring og eventuell senere utvinning.

Man burde i prinsippet kanskje avholde seg fra å drøfte de distriktpolitiske mulighetene av petroleumsvirksomhet i Nord-Norge før vi i det hele tatt vet at der er drivverdige funn. I øyeblikket er vi ikke kommet lengre i kartleggingen

enn at vi vet at de geologiske formasjonene på sjøbunnen mange steder er slik som de bør være for at petroleum skal kunne finnes. Men om det finnes noe, vet vi i dag intet om. Det er bare prøveboringene som vil gi svar på dette. Og dette svaret kan vi ikke regne med å få i løpet av det første året eller kanskje ikke en gang i de to første boresesongene. Jeg vil understreke dette for å mane til en viss varsomhet når det gjelder mulighetene for petroleumsvirksomheten som et ledd i distriktsutbygging inntil vi vet sikkert om forekomstene finnes. Selve prøveboringene vil ha en meget begrenset distriktsutbyggingseffekt. Det er først når man kommer inn i en aktiv utbyggingsfase at det vil trenge en stor virksomhet på land til å støtte opp under virksomheten på kontinentalsokkelen. Og det er først i den aktive produksjons-

fase vi kan få de industrielle og økonomiske ringvirkninger.

Fiskeri- og havrettsspørsmål har alltid stått sentralt i Nord-Norge. Mer enn noen annen landsdel er Nord-Norge avhengig av at ressursene i havet kan beskyttes og utnyttet slik at de kommer vår egen og fremtidige generasjoner til gode.

Helt siden Nygaardsvolds regjering har Arbeiderpartiet ført en politikk med sikte på å trygge fiskernes interesser og levevilkår. Fiskerigrensepolitikken har vært et viktig ledd i dette. Det var Arbeiderparti-regjeringer som stod bak kravet om en utvidelse av fiskerigrensen fra 3 til 4 mil, og som førte dette fram. Det var Arbeiderpartiets regjering som i 1961 utvidet til den grense vi har i dag - 12 nautiske mil.

I lys av den raske utviklingen innenfor moderne teknologi har de gamle grense- og havrettsregler i løpet av

forbausende kort tid blitt foreldet.

Den mest vidtgående politiske beslutning i Norge i de senere år, er beslutningen om å opprette en 200 mils økonomisk sone. Dette vedtak er også det mest vidtgående når det gjelder å sikre det økonomiske grunnlag for fiskerbefolkningen i Norge, først og fremst i Nord-Norge.

Det gjenstår ennå en del vanskelige oppgaver med å komme fram til gode forhandlingsløsninger for de gjensidige fiskerettigheter med det europeiske fellesskapet, og med Sovjet-samveldet. Vi har også de gjenstående forhandlinger med Sovjet om grenseskillene i Barentshavet.

I alle disse gjenstående forhandlinger har begge parter en sterk interesse av å finne løsninger. På lengre sikt

kan ikke disse spørsmål forbli uløst. Derfor er Regjeringen optimistisk med hensyn til det videre forløp, selv om drøftingene kanskje tar noen tid.

Vi gjennomførte i Norge i 1976 det største lønns- og inntektsoppgjør som vi noen gang har gjennomført. Ved dette oppgjøret gjennomførte vi også for første gang en mer omfattende medvirkning fra statens side enn ved noe tidligere oppgjør. Siktemålet for det sterke engasjement fra Regjeringens side var å dempe veksten i de nominelle kostnader, inntekter og priser. Vi greide på den måten å gjennomføre lønns- og inntektsoppgjørets mål med hensyn til den reelle inntektsforbedring som ble gjennomført, på en slik måte at pris- og kostnadsstigningen ble lavere enn den ellers ville vært.

Det avtaleverket som ble inngått i fjor, løper fran til 1978. Men det er bygd inn i avtalene at det skal finne sted en viss revisjon av dem våren 1977. Det er derfor ikke

noe fullstendig oppgjør vi nå har foran oss. Det som skal gjennomføres er en tilpasning for det siste avtaleår av de hovedbestemmelser som man kom fram til ved fjorårets store oppgjør.

Selv om det er et mer begrenset perspektiv over årets oppgjør, er det omfattende nok, og vanskelig nok til å sette partene på harde prøver i de forhandlinger og meklinger og interne drøftinger som nå pågår.

Oppgjørene for lønnstakerne er i første rekke et oppgjør mellom hovedorganisasjonene i arbeidslivet, Landsorganisasjonen og Norsk Arbeidsgiverforening. For statsansatte og kommunalt ansatte kommer offentlige organer inn som part i forhandlingene. Også i oppgjørene for jordbruket og fisket,

kommer staten direkte inn som part.

Regjeringen har imidlertid, i forbindelse med opplegget for den økonomiske politikken i 1977 i nasjonalbudsjettet, gitt en vurdering av de økonomiske muligheter og problemer som vi står overfor i 1977.

Et hovedpunkt i disse forutsetninger er at den norske økonomien alt i alt vil kunne skape det tilstrekkelige realøkonomiske grunnlag for en viss ytterligere forbedring av våre samlede reelle inntekter.

Når de viktigste forhandlingsseriene i oppjøret er brakt fram til en avklaring, vil Regjeringen sammen med partene finne fram til hvilke tiltak innenfor skattepolitikken og andre sider ved den offentlige finanspolitikk som er nødven-

dige for å gjennomføre et realøkonomisk forsvarlig oppgjør med minst mulig øking i priser og kostnader.

De viktigste organisasjonene på arbeidsmarkedet har på forhånd uttrykt sin interesse for et oppgjør av denne art, på linje med det vi hadde i fjor. Hvis organisasjonene opprettholder dette ønske, er Regjeringen rede til å utføre sin del av oppgaven.

Men Regjeringen vil samtidig understreke at oppgjøret i første rekke er partenes eget ansvar. Det er ikke hensikten med Regjeringens medvirkning ved kombinerte lønns- og inntektsoppgjør, at man skal fjerne det ansvar organisasjonene selv har for å finne fram til løsninger i lønnspolitikken som man alt i alt kan godta. Regjeringen kan ikke oppfattes som noen redningstjeneste.

Man kan derfor ikke legge opp til at oppgjøret strander på grunnlag av urealistiske holdninger til krav og motkrav.

Regjeringens rolle under et kombinert oppgjør er ikke å erstatte de frie ansvarlige organisasjoners store og krevende rolle. Regjeringens rolle er å gjøre sitt til at de resultater partene er nådd fram til kan gjennomføres uten at man får en skadelig pris- og kostnadsutvikling eller andre uønskede utslag i det økonomiske liv.